

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

**Přírodniny, jejich znalosti a využití v přírodovědné výchově
v mateřské škole**

Bakalářská práce

Zuzana Kusová

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jan Petr, Ph.D.**

České Budějovice 2010

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce Mgr. Janu Petrovi, Ph.D., za odborné vedení a pomoc při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat pedagogickým pracovníkům z MŠ Vyšší Brod, CMSŠ sv. Josefa, MŠ Loučovice a všem, kteří mi poslali zpět rozeslané dotazníky do praktické části..

Velké díky také patří rodině a přátelům, kteří mi vytvořili vhodné podmínky pro psaní mé práce a podporovali mě.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998Sb v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

Datum: 23.4.2010

Anotace

Zuzana Kusová: **Přírodniny, jejich znalosti a využití v přírodovědné výchově v mateřské škole (2010)**

V této bakalářské práci byly ověřeny znalosti přírodnin u žáků z vybraných mateřských škol. Dále bylo zmapováno využití přírodnin v mateřských školách.

A dalším cílem bylo seznámit se s některými metodami zjišťování znalostí žáků, nalézt vhodnou metodiku zjišťování znalostí a ověření možnosti jejího použití v mateřských školách.

Pro zjišťování znalostí přírodnin u žáků byla ředitelkami mateřských škol zvolena metoda formou vycházky a rozhovoru o přírodninách a pozorování přírodnin v přirozeném prostředí.

Abstract

Zuzana Kusová: **Living Things, their Knowledge and Use in Life Science Preschool Education. (2010)**

In this work was verified the knowledge of living things among pupils from choiced nursery schools.

Further was charted the usage of nature products in nursery schools.

The next point was to make ones' acquaintance with some methods of determination of the pupils' knowledge, find suitable methodology of knowledge determination and verification of their usage in nursery schools.

For the determination of pupils knowledge was by the schoolmistress chosen the method of walking and dialogue about the nature products and sighting the nature products in real neighbourhood.

*„Všechny knihy zežloutnou, ale kniha přírody má každý rok nové,
nádherné vydání“.*

Hans Christian Andersen

Obsah

1. ÚVOD	5
2. LITERÁRNÍ PŘEHLED	6
2.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	6
2.1.1 Rámcové cíle	7
2.1.2 Výňatky z RVP.....	8
2.2 METODY VÝZKUMU	9
2.2.1 DOTAZNÍK.....	9
2.3 STRUKTURA UČENÍ V OBLASTI SEZNAMOVÁNÍ S PŘÍRODOU	10
2.3.1 Zprostředkované poznávání přírody	11
2.3.2 Zvláštnosti přístupu dítěte k poznávání skutečnosti.....	11
2.3.3 Seznamování s přírodou a tvořivost	13
2.3.4 Pozorování přírody	14
2.4 FORMY PRÁCE S DĚTMI	14
3. METODIKA	16
4. VÝSLEDKY A DISKUSE	18
4.2 VÝSLEDKY VÝZKUMU ZNALOSTÍ PŘÍRODNIN U DĚTÍ.....	20
5. NÁMĚTY PRO VÝUKU	22
5.1 PŘÍRODNINY.....	22
5.2 TĚLESNÁ VÝCHOVA	45
5.3 VÝTVARNÁ VÝCHOVA.....	48
5.4 HRY	54
6. ZÁVĚR	57
7. LITERATURA	59
8. PŘÍLOHY	61
8.1 Seznam příloh.....	61

1. Úvod

Aby bylo vzdělání přínosem, je nutné poskytnout dostatečné množství přímých kontaktů s přírodním děním. A to na základě vlastních prožitků a zkušeností spojených se zážitkovým učením a poznáváním různých materiálů, které děti uvidí a můžou si je ohmatat. To se učí například prostřednictvím činností, jako jsou experimenty, hudební výchova, výtvarná výchova, tělesná výchova, dramatizace, vycházky do přírody atd.

Prvním cílem bakalářské práce je ověřit znalosti vybraných přírodnin u žáků zvolených mateřských škol.

Druhým cílem je seznámit se s některými metodami zjišťování znalostí žáků, nalézt vhodnou metodiku zjišťování znalostí a ověřit její možnosti v mateřských školách.

Třetím cílem je zmapovat využívání přírodnin v přírodovědné výchově ve vybraných mateřských školách.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytovat mu odbornou péči. Mělo by usilovat, aby první vzdělávací krůčky dítěte byly stavěny na promyšleném, odborně podepřeném a lidsky i společensky hodnotném základě a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů do života i vzdělávání. Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho úkolem je rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat ho k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané.

Důležitým úkolem předškolního vzdělávání je vytvářet dobré předpoklady pro pokračování ve vzdělávání tím, že za všech okolností budou maximálně podporovány individuální rozvojové možnosti dětí a umožňováno tak každému dítěti dospět v době, kdy opouští mateřskou školu, k optimální úrovni osobního rozvoje a učení, resp. k takové úrovni, která je pro dítě individuálně dosažitelná. V zájmu zajištění propojenosti a plynulé návaznosti předškolního a základního vzdělávání a z důvodu maximálního využití a uplatnění výsledků dosažených v etapě předškolního vzdělávání je nutné, aby základní škola, zejména v počátcích své práce s dítětem, s těmito přirozenými rozdíly ve vzdělávacích možnostech i výkonech dětí dostatečně počítala, brala v úvahu psychologická a didaktická specifika vzdělávání dětí této věkové skupiny a promítala tyto zřetele náležitě do svých forem a metod vzdělávání.

Na základě dlouhodobého a každodenního styku s dítětem i jeho rodiči může předškolní vzdělávání plnit i úkol diagnostický, zejména ve vztahu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

Dětem, které to potřebují (dětem s nerovnoměrnostmi ve vývoji), na základě znalosti aktuální úrovně rozvoje dítěte i jeho dalších rozvojových možností, poskytovat včasnou speciálně pedagogickou péči a tím zlepšovat jejich životní i vzdělávací šance. (Smolíková et al., 2004)

2.1.1 Rámcové cíle

Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést ho tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou zvládat pokud možno aktivně a s osobním uspokojením takové nároky života, které jsou na něj běžně kladeny v prostředí jemu blízkém a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně čekají. Instituce poskytující předškolní vzdělávání, resp. jejich pedagogové, by proto měli sledovat při své práci tyto rámcové cíle (záměry):

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Tyto rámcové cíle ve svém celku vyjadřují základní orientaci předškolního vzdělávání a stejně tak i každodenní práce pedagoga. Tyto cíle je třeba vnímat tak, že pokud jsou naplňovány, směřuje vzdělávání k utváření základů klíčových kompetencí, neboť zasahuje-li vzdělávání – zároveň oblast poznatků, hodnot a postojů, získává dítě dovednosti mnohostrannější, dokonalejší a prakticky využitelnější. To je třeba mít na zřeteli nejen při tvorbě ŠVP PV, ale zejména ve vzdělávacím procesu samém.

Pedagog by měl postupovat s plným vědomím, že tyto cíle jsou svým způsobem univerzální, přirozené a všudypřítomné, znamená to, že nejen při činnostech plánovaných, ale při nejrůznějších činnostech, situacích a za různých okolností, působí pedagog na dítě ve všech třech cílových oblastech, a že svým chováním, jednáním i svými postoji dítě ovlivňuje.

Měl by mít na zřeteli, že tak může záměrné naplňování těchto cílů podporovat a zároveň také, že tomu může – třeba i bezděčně – naopak bránit (Smolíková et al., 2004)

2.1.2 Výňatky z RVP

Musíme děti naučit, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit. Je důležité u dětí rozvíjet úctu k životu ve všech jeho formách. Rozvíjet schopnost přizpůsobování se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám. Pedagog by měl dítěti vytvořit povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí. Je důležité, aby si děti vše prohlédly a prožily. Nejlépe toho dosáhneme přímým pozorováním blízkého prostředí a života v něm, vycházkami do okolí, výlety..

Přírozeně sem patří i zprostředkované poznávání přírodního okolí, sledování rozmanitostí a změn v přírodě (příroda živá i neživá, přírodní jevy a děje, rostliny, živočichové, krajina a její ráz, podnebí, počasí, ovzduší, roční období).

Rovněž je dobrým pomocníkem literatura s obrazovým materiálem, využívání encyklopedií a dalších médií. Můžeme sem začlenit také ekologicky motivované hrové aktivity (ekohry).

Dále můžeme zařadit smysluplné činnosti, přispívající k péči o životní prostředí a okolní krajinu, pracovní činnosti, pěstitelské a chovatelské činnosti, činnosti zaměřené k péči o školní prostředí, školní zahradu a blízké okolí.

Pedagog by měl také přiblížit dítěti význam životního prostředí (přírody i společnosti) pro člověka, uvědomit si, že způsobem, jakým se dítě i ostatní v jeho okolí chovají, ovlivňuje vlastní zdraví i životní prostředí. (Smolíková et al., 2004)

2.2 Metody výzkumu

Metoda vědeckého výzkumu musí respektovat základní pravidla směru našeho zkoumání:

1. Musí odpovídat zkoumanému předmětu, respektovat vzájemnou provázanost mezi metodou a vědeckým systémem a dále fakt, že předmět vědy a její obsah jsou určující pro volbu metody.
2. Metoda výzkumu musí být objektivní. Tato objektivita spočívá v tom, že zachycuje variabilitu a vzájemnou provázanost mezi jevem a podstatou daného problému, respektuje základní axiom, že podstata se jeví a jev je podstatný.
3. Respektuje jednotu teoretického a empirického přístupu, tzn. , že poznatky empirické povahy spojuje s globálním pojmovým systémem a soustavou základních věd.

Metody, které můžeme použít pro výzkum. (Somr, 2007)

- a) metoda pozorování
- b) dotazníková metoda
- c) škálování
- d) interview
- e) projektivní metoda
- f) rozbor dokumentů
- g) experiment

V praktické části bakalářské práce je použita dotazníková metoda a metoda řízeného rozhovoru tzn., že jsou informace získávány v přímé interakci s respondentem.

2.2.1 Dotazník

Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Umožňuje získat údaje od velkého množství respondentů v poměrně krátkém čase. Mají-li mít údaje získané dotazníkem informační hodnotu a obecnější platnost, je třeba věnovat dostatečnou pozornost přípravě, zadávání a vyhodnocení údajů.

Přesná formulace cíle je základní podmínkou účelnosti. Z cíle vychází struktura dotazníku a formulace otázek. Ve vstupní části jsou uvedeny cíle dotazníku a pokyny k vyplnění, druhá část obsahuje vlastní otázky.

Na konci bývá poděkování za spolupráci. Podle stupně otevřenosti rozlišujeme otázky uzavřené (nabízejí hotové alternativy odpovědi), polouzavřené a otevřené. Dotazník, kde respondent volí jednu z odpovědí, se snáze zpracovává, otevřené otázky mohou přinést více informací, protože dávají volnost odpovídajícímu. Jsou však náročnější na zpracování.

Před zadáním dotazníku většímu počtu respondentů je vhodné ověřit ho na menší skupině. Vyplnění dotazníku musí předcházet vysvětlení (buď ústní, nebo písemné v záhlaví dotazníku), k čemu budou odpovědi použity. Pokud pedagog nepotřebuje znát názor konkrétních respondentů, je zadání dotazníku anonymní. Dále by měl dotazník vyhovovat těmto požadavkům:

- Dotazy musí být voleny tak, aby postihovaly zkoumaný předmět:
- Formulace otázek musí být stručná a výstižná: nesmí připouštět různý výklad:
- Otázky nesmějí obsahovat neznáme pojmy, nesmějí příliš zasahovat do soukromí respondentů:
- Vyplnění dotazníku musí být časově úměrné. (Zelinková, 2007).

2.3 Struktura učení v oblasti seznamování s přírodou

Seznamování s přírodou v mateřské škole a činností v přírodě jsou nástrojem probuzení tohoto aktivního vztahu, podnětem k rozvíjení dětské fantazie i prostředkem formování kritérií racionálního, estetického i etického hodnocení světa přírody.

Za prvořadé považujeme utváření dialektického přírodovědného myšlení a nikoliv zásobování dětí izolovanými informacemi nebo bez souvislosti sdělenými hotovými poznatky. Praktické poznávací činnosti – hra, učení, práce i zábavné činnosti – mají v průběhu předškolního období zásobit dítě konkrétními zkušenostmi a poznatky, které jsou zárukou, že dítě později zvládne úspěšně přírodovědné obory ve škole.

Struktura učení při seznamování s přírodou má mnohé společné vlastnosti s procesem učení.

Vyskytují se v něm fáze, které jsou podmíněny vývojem poznávacích schopností dítěte, a tyto fáze musí každé učení s porozuměním respektovat.

Dítě potřebuje především zvládnout postupy, jimiž může informace o přírodě zpracovávat, jinak zůstane na úrovni více či méně přesné pasivní reprodukce a nepochopí vnitřní souvislosti a vztahy. (Barwinek, Felmberg, Pradel, 1989)

2.3.1 Zprostředkované poznávání přírody

Vedle seznamování s přírodou formou konkrétních poznávacích činností se v práci mateřské školy vyskytuje i poznávání přírody zprostředkované uměleckou formou slovní nebo obrazovou.

Umělecké vyjádření některých přírodních dějů, v němž je příroda charakterizována básnickými obrazy, třeba i v přírodovědném smyslu ne zcela přesnými, velmi vyhovuje emocionalitě dítěte. Umělecké ztvárnění přírody s uplatněním fantazijních prvků znamená pro dítě můstek, po němž přechází přes „bílá místa“ ve svém poznání a jež mu pomáhá překlenout jeho mezery.

Kde chybí dítěti reálný poznatek, kde na pravdivé vysvětlení dosud nestačí, tam si s pomocí fantazie dosazuje zjednodušené nebo obrazné vysvětlení vlastní.

Umění je tedy jedním z prostředků, které mohou kompenzovat některé negativní důsledky současné civilizace, k nimž patří například ochuzená a snížená úroveň komunikace jak s přírodou, tak i s lidmi. Dítě dnes slyší ze sdělovacích prostředků hlasy, aniž vidí osoby, ke kterým patří, sleduje lidi nebo zvířata, ale přes bariéru televizní obrazovky je nemůže blíže poznat ani s nimi jinak komunikovat.

Při záměrném a plánovitém působení na dítě, jehož cílem je vytvoření hlubšího, reflektovaného vztahu k přírodě, který má být předstupněm celoživotního vztahu k přírodní kráse a hodnotám, je úloha učitelky mateřské školy velmi náročná a složitá. Musí si stále uvědomovat psychické zvláštnosti tohoto období a přizpůsobit jim formu své práce. (Barwinek, Felmberg, Pradel, 1989)

2.3.2 Zvláštnosti přístupu dítěte k poznávání skutečnosti

Zážitky a nové poznatky se promítají do různých činností dítěte – hry, výtvarné nebo pohybové a dramatizující činnosti. Silný zážitek dítě dlouhodobě a různostranně zpracovává. Výlety do lesa nebo návštěva zoologické zahrady jsou většinou vedoucím motivem činnosti dítěte po několik dnů.

Nejlépe můžeme sledovat ohlas seznamování s přírodou na výtvarné činnosti dítěte. Víme, že tento projev je závislý na zkušenostech dítěte, celkové úrovni jeho výtvarných schopností i na jeho kreslířském typu. Dítě svou kresbou vypovídá o tom, co chápe jako podstatné ve vztahu k sobě, co je zaujalo a k čemu si utvořilo citový vztah.

Někdy dovede zachytit detail, který symbolizuje jeho nejsilnější zážitek ze setkání s určitým přírodním jevem (např. nakreslí silně zvětšené rohy, zobák).

Styk s přírodou v podobě ilustrace je limitován věkem dítěte a předchozími zkušenostmi, které získalo ve styku s přírodou ve skutečnosti. Náročnost ilustrace a typ ilustračního projevu by se měly psychice dítěte přizpůsobit. Ilustrace s přírodní tematikou a zobrazování přírodních dějů mohou na jedné straně aktivizovat tvorbu představ o přírodě, ale mohou být i činitelem, který omezuje, protože místo tvorby vlastní představy přizpůsobuje dítě své vidění výtvarnému názoru ilustrátora.

Klasickým příkladem je antropomorfizovaná výtvarná představa hmyzu, která se u dětí objevuje v kresbě po setkání s ilustracemi. O. Sekory ke knížkám ze života hmyzu.

Nechceme však dětem brát svět pohádek a fantazie, protože i seznamování s přírodou má své hravě fantazijní momenty, o nichž dítě ví a které jako hru přijímá. Dítě v mateřské škole dokáže rozlišit faktickou „pilnost“ včel či smysl pro „povinnost“ u svatojánských broučků.

Dokáže mít vedle sebe paralelně svět skutečné přírody v její rozmanitosti, zákonitostech a vývoji, a svět uměleckého ztvárnění přírody, v němž je fantazie duhovým obloukem, který překlene a o zvláštní svět, v němž dítě postrádá některé faktické znalosti.

Přesto dáváme přednost přímému pozorování všech dostupných jevů, alespoň v počáteční fázi, před slovně nebo obrazně názorným, mnohdy laicky zjednodušeným seznámením s přírodou.

Výsledkem konfrontace těchto dvojích zážitků a zkušeností může být právě samostatnost a tvořivost ve způsobu nazírání dítěte a schopnost přistupovat k těmto dvěma odlišným světům.

(Barwinek, Felmberg, Pradel, 1989)

2.3.3 Seznamování s přírodou a tvořivost

Cílem seznamování s přírodou by měly být tvořivost a aktivita ve vztahu dítěte k přírodě jako vlastnosti nutné pro další úspěšné působení v přírodovědných předmětech v základní škole.

Pro seznamování s přírodou platí princip zachování rovnováhy mezi samostatným hledáním a objevováním a mezi strukturací poznatků dítěte v systému poučování a výkladu. V praxi to znamená, že dítě vedle plánovitého vedení potřebuje mít i volný čas a prostor k tomu, aby se samo s přírodou seznamovalo, aby samostatně hledalo a jednalo. Dítě dostává nápady a samostatně jedná tehdy, když není pod stálým nátlakem a jestliže v jeho okolí není všechno již předem připravené, hotové a uzavřené, určené pouze ke konzumaci.

Způsob seznamování s přírodou, který je v předložené příručce uveden, tuto možnost tvořivého přístupu k seznamování s přírodou poskytuje v dostatečné míře. Dává možnost odpoutat se od tradičně verbálního způsobu popisu a výčtu znaků přírodnin a přejít k rozmanitým aktivitám poznávacího charakteru.

Rozhodujícím činitelem v realizaci nového a tvořivého přístupu k seznamování dítěte s přírodou je samozřejmě učitelka. Na ní především záleží, jak dokáže včlenit dítě do dynamického světa přírody a učinit z tohoto světa pro dítě nejen zdroj poznání, ale i citových prožitků, které obohatí celou jeho osobnost.

Citlivý vztah učitelky k přírodě a jeho bohaté prožívání pomůže dovést děti k tomu, že touha po poznávání přírody, obdiv a úcta k ní se stanou jejich životní potřebou. (Barwinek, Felmberg, Pradel, 1989)

2.3.4 Pozorování přírody

Pod pojmem příroda si nesmíme představovat jen organismy, tj. květenu, zvířenu a mikroorganismy, ale i složky neživé, jako např. vesmírná tělesa, horniny a nerosty, vodu a ovzduší a jimi vyvolané úkazy a jevy, jako východ a západ slunce, bouři, déšť, apod.

Součástí a jevy živé a neživé přírody jsou na sebe vzájemně tak těsně vázány, že se jimi nemůže izolovaně zabývat ani přírodovědec, natož učitelka v mateřské škole. Například rostliny potřebují k životu půdu určitého složení, určité množství světla, tepla a vláhy a naopak rozsáhlé lesní komplexy mohou silně ovlivnit klima dané oblasti, charakter půdy apod.

Nerozlučnou vazbu živých a neživých složek přírody si můžeme zvlášť dobře objasnit na střídání ročních období. Zvyšování teploty a přibývání světla umožňuje růst rostlin, ty skýtají potravu hmyzu a ten se stává kořistí vracejících se tažných ptáků. Dětem předškolního věku to samozřejmě nemůžeme takto vysvětlit. Avšak i dítě z mateřské školy může pochopit, že se během roku mění délka dne i noci. (Barwinek, Felmberg, Pradel, 1989)

2.4 Formy práce s dětmi

Ekologickou výchovou můžeme chápat získávání základních poznatků a vědomostí o vztazích a souvislostech v životním prostředí. Jedná se o poznání a pochopení živé a neživé přírody, vztahů mezi jednotlivými organismy, působení člověka na přírodu, včetně poznání důsledků lidských činností, působících devastaci a ohrožení kvalit vody, vzduchu, půdy, rostlin a zvířat s následných ohrožením lidského zdraví, ale i všeho živého na naší Zemi.

Ekologická výchova nebo výchova k ochraně životního prostředí by měla u dětí utvářet základní hygienické a sociálně kulturní dovednosti a návyky ve vztahu k životnímu prostředí, probouzet citový vztah k přírodě, k výtvorům lidské práce i k lidem samotným a poskytnout základní poznatky o správném a nesprávném vztahu a chování člověka k životnímu prostředí (hlavně přírodě).

K nejcennějším metodám, jimiž se děti seznamují s okolní přírodou, náleží přímé pozorování rostlin a zvířat při vycházkách v zahradě na louce, v lese, u potoka. Děti zde přicházejí do bezprostředního styku s okolní přírodou, zjišťují její vlastnosti svými smysly, svou pracovní zkušeností. Mezi další metody patří pozorování a práce v koutku živé přírody s rostlinami a zvířaty. Zvláštní význam má styk dětí se zvířaty, který ovlivňuje jejich citlivost a ta se projevuje i v mezilidských vztazích.

Důležitá je správná volba učebních pomůcek- pohádky, říkadla, obrázky, filmy určené ke sledování. Stavebnice, modely, hračky používané při hrách. Náradí a pomůcky určené k pracovním činnostem, kresbě, modelování.

Hledání nových metod, postupů a forem práce zdůrazňujících především citové zaujetí a přímý styk dítěte s prostředím, zejména s přírodou, vám přibližuje tato publikace nových i staronových nápadů určená pro práci s dětmi v mateřské škole.

(Ekocentrum, Paleta, 1996)

3. METODIKA

Nejprve byla prostudována literatura o práci s přírodninami v mateřských školách, o metodách výzkumu. Následně byly zajištěny pomůcky k řízenému rozhovoru (diktafon a obrázky pro výzkum).

Druhým krokem bylo kontaktování vhodných mateřských škol pro výzkum. Vybrány byly tři mateřské školy z jižních Čech, kde byl prováděn řízený rozhovor s dětmi. Byly vybrány proto, že vedení těchto mateřských škol mělo pochopení a vstřícný přístup k prováděnému výzkumu.

První školkou byla Církevní mateřská škola sv. Josefa na Sadech. Jedná se o dvojtřídní mateřskou školu s 53 zapsanými dětmi. Učí zde 5 pedagogických pracovníků a 2 provozní pracovníci. Řízený rozhovor byl prováděn s dětmi smíšeného věku. Bylo dotázáno 25 dětí.

Druhá školka je v Loučovicích. Tato školka je také dvoutřídní, učí zde 4 pedagogičtí pracovníci, pracují zde 4 provozní pracovníci a je zapsáno 56 dětí. Řízený rozhovor byl prováděn s dětmi předškolního věku. Bylo dotázáno 25 dětí.

Třetí školka je ve Vyšším Brodě. Má dvě budovy a tři třídy. Pracuje tam 6 pedagogických pracovníků, 5 provozních pracovníků a je zapsáno 73 dětí. Řízený rozhovor byl prováděn s dětmi smíšeného věku. Zde bylo dotázáno 26 dětí.

Ve všech třech školkách byl výzkum prováděn formou řízeného rozhovoru. Dětem bylo ukázáno vždy 12 fotografií přírodnin (hříbu smrkového, dubu letního, sedmikrásky, štiky obecné, lišky obecné, jelena evropského, jírovce maďalu, smrku ztepilého, kapra obecného, muchomůrky červené, smetánky lékařské, kopretiny), měly tyto přírodniny pojmenovat správným názvem.

Potom byl připraven dotazník pro učitelky v mateřských školách, který má za cíl ověřit znalosti vybraných přírodnin u žáků zvolených mateřských škol, dalším cílem je seznámit se s některými metodami zjišťování znalostí žáků, nalézt vhodnou metodiku zjišťování znalostí a ověřit její možnosti v mateřské škole. A poslední cílem je zmapovat využívání přírodnin v přírodovědné výchově ve vybraných mateřských školách.

Poté byly tyto dotazníky pomocí e-mailu rozeslány do mateřských škol. Z přichozích dotazníků byly získány informace, které byly zpracovány v kapitole Výsledky.

Výsledky dotazníků jsou zobrazené ve sloupcovém grafu (příloha č. 1).

4. Výsledky a diskuse

4.1 Výsledky dotazníku

Bylo posláno 300 dotazníků pomocí e-mailu do MŠ z něhž se jich vrátilo zpět jen 16. Učitelkám byly kladeny otázky ohledně využití přírodnin, metod poznávání přírodnin a jestli jim chybí na trhu nabídka přírodnin.

Jaké metody poznávání přírodnin používáte?

- a) Vycházku a rozhovor o přírodninách, pozorování přírodnin v přirozeném prostředí.
- b) Presentaci obrázků a knih se čtením o přírodninách
- c) Projekce videa a dokumentů o přírodninách
- d) Presentaci pomůcek nahrazujících přírodniny (preparovaná zvířata, modely).

Na možnost:

- a) odpovědělo 12 ze 16 pedagogů často, 6 pedagogů občas
- b) odpovědělo 6 pedagogů často, 9 pedagogů občas, 1 nikdy.
- c) odpovědělo 0 pedagogů často, 4 pedagogové občas, 9 pedagogů někdy, 3 pedagogové nikdy.
- d) odpovědělo 0 pedagogů často, 0 pedagogů občas, 8 pedagogů někdy, 8 pedagogů nikdy.

Z tohoto vyplývá, že nejvíc dotázaných učitelek používá metodu první, tedy vycházku a rozhovor o přírodninách, presentaci přírodnin v přirozeném prostředí.

Jaké metody předávání vědomostí nejraději používáte?

Pedagogové odpověděli, že nejvíce používají metodu vycházky a rozhovoru spojenou se zážitky a prožitky dětí. Např. si děti osahají hlínu, přičichnou si ke květině atd. Takto se děti naučí nejvíce.

Při jakých činnostech přírodniny využíváte?

- a) výtvarná výchova
- b) hudební výchova
- c) hry s dětmi
- d) vycházka do přírody

Na možnost:

- a) odpovídá 10 pedagogů často, 5 pedagogů občas, 1 pedagogů někdy.
- b) odpovídají 2 pedagogů často, 5 pedagogů občas, 8 pedagogů někdy, 1 pedagogů nikdy.
- c) odpovídá 8 pedagogů často, 7 pedagogů občas, 1 pedagogů někdy.
- d) odpovídá 15 pedagogů často, 1 pedagogů občas.

Z tohoto výsledku je zřejmé, že nejvíce pedagogů preferuje vycházky do přírody a další činnosti v přírodě..

Častým příkladem využívání přírodnin je jejich použití ve výtvarné výchově.

Chybí vám na trhu větší nabídka přírodnin nebo materiálů o přírodninách (obrázky, dokumenty, vycpaniny), přáli byste si pro svou práci tuto nabídku pestřejší?

Na tuto otázku většina pedagogů odpověděla, že je nabídka na trhu dostačující. Někteří ale dodávají, že je na trhu sice nabídka dostačující, ale finančně nedostupná.

4.2 Výsledky výzkumu znalostí přírodnin u dětí

V druhé části výzkumu byl proveden řízený rozhovor s dětmi ze tří mateřských škol. Řízeného rozhovoru se zúčastnilo celkem 76 dětí.

První školkou byla Církevní mateřská škola sv. Josefa na Sadech, kde se výzkumu zúčastnilo 25 dětí smíšeného věku.

Byly jim ukazovány fotografie těchto přírodnin: hříbu smrkového, dubu letního, sedmikrásky, štiky obecné, lišky obecné, jelena evropského, jírovce maďalu, smrku ztepilého, kapra obecného, muchomůrky červené, smetánky lékařské, kopretiny.

Aby došlo k eliminaci rušivých jevů, děti byly postupně odvedeny do samostatné místnosti, aby nebyly ničím rušeny.

15 dětí poznalo všechny přírodniny, byly to převážně děti kolem 4let. Zbýlých 10 dětí mělo s rozpoznáním přírodnin problémy.

Děti, nedokázaly pojmenovat dub letní, sedmikrásu, smrk ztepilý, kopretinu. Byly to převážně tříleté děti.

V této třídě je důvodem nejspíše věk. Starší děti mají větší znalosti přírodnin než děti mladšího věku, které mohou mít navíc potíže s vyjadřováním a mluveným projevem obecně..

V přepočtu na procenta v této třídě správně odpovědělo 60% a špatně odpovědělo 40%.

Druhou školkou je mateřská škola Loučovice. Dotazováno bylo 25 dětí předškolního věku. Byly jim ukázány stejné fotografie jako dětem z CMŠ.

Zde odpovědělo správně všech 25 dětí. Důvodem je umístění mateřské školy blízko u lesa, kam pravidelně chodí na vycházku a paní učitelka se jim v tomto směru intenzivně věnuje. V přepočtu na procenta v této třídě správně odpovědělo 100% dětí.

Třetí školkou byla mateřská škola Vyšší Brod. Zde bylo dotázáno 26 dětí smíšeného věku. Byly jim ukázány stejné fotografie jako v předešlých školkách. Správně odpovědělo 19 dětí. Špatně pojmenovaly smrk ztepilý, dub letní a sedmikrásu. Důvodem je rozdílný věk dětí a i když je školka nedaleko lesa, kam chodí na vycházky, učitelky se jim v tomto směru moc nevěnují.

V přepočtu na procenta v této třídě správně odpovědělo 73% dětí a špatně odpovědělo 27% dětí.

Nejčastější špatné odpovědi byly: „nevím“
„kytička“
„stromček“

Nejkurióznější odpovědí bylo: „píchací stromček“ (smrk ztepilý)

Celkem bylo ze všech třech mateřských škol v procentech správných odpovědí 77,6% a špatných odpovědí bylo 22,4%.

Vysoká úspěšnost pozitivních odpovědí je pravděpodobně ovlivněna tím, že ve vzorku dotazovaných dětí se dvě mateřské školy nacházejí v obci a malém městě v podhorské oblasti Šumavy a větší prostor pro přírodovědnou výuku a výchovu, který je v takových podmínkách možný, se odráží v lepších znalostech přírodnin..

Děti ze školky sv. Josefa často navštěvují přírodní rezervaci Vrbenské rybníky a učitelky se jim v této oblasti dosti věnují (používají přírodniny ve výtvarné výchově, na vycházce s učitelkami jsou upozorňovány na výskyt přírodnin např. na výskyt živé a neživé přírody).

5. Náměty pro výuku

5.1 Přírodniny

Vycházka s dětmi je důležitá jak pro jejich zdraví tak pro osvojení si poznatků o světě kolem nás. O rostlinách které rostou na našich zahradách na loukách a v lesích, o zvířatech které chováme doma, o lesní zvěř. Děti si můžou vše prohlédnout a hlavně prožít, protože prožitek je velmi důležitý. Sáhnout si do hlíny, podívat se zblízka na kvetoucí pampelišku, pohladil si koně v ohradě...

DUB LETNÍ

Lidové názvy: křemelák

Popis: Existuje asi 450 druhů dubů, z nichž některé mohou žít až 500let. Z jejich tvrdého dřeva se vyrábějí konstrukce, nábytek, lodě atd. Měří 30 až 40 metrů a jejich kůra je velmi silná a rozpukaná. Některé druhy středozemního pásma jako například dub zelený mají zelené listy po celý rok. Plody dubu letního jsou žaludy na dlouhé stopce, kterými se kdysi krmila prasata. Duby se stávají domovem desítek druhů hmyzu. Na listech můžeme někdy spatřit zvláštní výrůstky (duběnky). Jsou to háčky způsobené hmyzem.

Náměty a činnosti k tématu (na týden):

- a) ukázka dubu v encyklopedii
- b) procházka do lesa a názorná ukázka dubu a sbírání žaludů
- c) básnička Bubák
- a) frotáž kůry dubu
- b) pohádka o stoletém dubu (www.vasedeti.cz)
- c) figurky ze žaludů
- d) obkreslování listu z dubu a jeho vybarvení
- e) povídání si o tom, které zvíře se živí žaludy
- f) řadíme žaludy podle velikosti ve skupinkách, která to bude mít první vyhrává
- g) pracovní list viz. přílohy

Cíle a záměry:

- přiblížit dětem přírodu – vycházkou do přírody, na obrázku, výtvarnou činností atd.
- rozvíjet předmatematické představy
- rozvíjet fantazii, představivost, jemnou motoriku
- rozvíjet pocit sounáležitosti s přírodou
- naučit se spolupracovat ve skupině
- smyslové vnímání – hmat

Pomůcky: encyklopedie, výtvarný materiál, pracovní listy, kniha říkadel a básniček

Věk: předškolní třída MŠ

Místo: třída, les

Počet dětí: 15-25 dětí

Doba trvání: týden

Metodika

Po – v pondělí si s dětmi ráno v kruhu povíme jak dub vypadá, co na něm roste a ukážeme si ho v encyklopedii. Přečteme si pohádku O stoletém dubu a o ní si budeme povídat. Děti se jí pokusí samy převyprávět.

Út – v úterý se v ranním kruhu naučíme básničku Bubák (viz přílohy). Na

vycházku cházku půjdeme do lesa a tam nasbíráme spadané žaludy a listy dubu.

St – ve středu budeme od rána obkreslovat listy dubu, které poté vymalujeme temperami. Při řízené činnosti na zem rozložíme žaludy, které jsme nasbírali. Děti budou rozděleny do skupinek a každá skupina dostane za úkol spočítat, kolik má žaludů a dát je do řady podle velikosti.

Čt – ve čtvrtek vyrobíme panáčky ze žaludů a po spaní vybarvíme pracovní list (viz. přílohy).

Pá – v pátek půjdeme s dětmi do lesa, položíme si na strom papír a vytvoříme frotáž kůry stromu.

Hřib smrkový

Hřib smrkový má bílou dužinu nezbarvující se která má výbornou chuť. Jeho klobouk je široký 9-25 cm, zprvu polokulovitý, pak rozloženě vyklenutý, za vlhka slabě lepivý a lesklý, kaštanově hnědý.

Pravé hříby patří u nás mezi nejvyhledávanější jedlé houby. Hřib smrkový má bledě až tmavě hnědý, na okraji světlejší klobouk s hladkou, ve stáří lepivou pokožkou. Vyskytuje se především v mladých smrkových porostech, v nichž se po 5-7 let objevuje přímo masově, i když většinou jen v jediném zářijovém týdnu. Potom zůstávají v lese jen staré plodnice. V následujících letech se zdá, že v těchto místech už hříby vymizely.

Náměty a činnosti k tématu(na týden):

- a) procházka do lesa a názorná ukázka
- b) malování hříbu temperovými barvami na čtvrtku
- c) vybarvení omalovánky viz. přílohy
- d) hra na houbaře
- e) básničky o houbách
- f) cvičení motivované houbami
- g) pracovní list viz. přílohy
- h) ukázka v atlase hub
- i) povídání o tom, které houby můžeme jíst

Cíle a záměry:

- přiblížit dětem přírodu procházkou do lesa, výtvarnou činností, ukázkou v atlase atd.
- rozvíjet jemnou motoriku, fantazii, představivost
- rozvíjet pocit sounáležitosti s přírodou
- pohybové hry s přírodní tematikou
- rozvíjet estetické cítění

Pomůcky: atlas hub, výtvarný materiál, kniha říkadel a básniček, pracovní listy, omalovánky, pomůcky pro hru houbař.

Věk: předškolní třída 3-5let

Místo: třída, les

Počet dětí: 15-25

Doba trvání: týden

Metodika

Po –povídání si o houbách, o tom, jak vypadají a které můžeme jíst a které ne. Ukázka v atlasu hub

Út – procházka do lesa, ukázka hub a povídání o tom, podle čeho poznáme, že je houba jedovatá..

St – cvičení motivované houbami a hra na houbaře, básnička o houbách.

Čt - malování hříbu temperovými barvami na čtvrtku

Pá – doplňování pracovního listu (viz. Přílohy)

Jelen evropský

Jelen je naší největší spárkatou zvěří. Jelení srst bývá v létě červenavě hnědá a v zimě šedohnědá s bílými skvrnami. Dominantou dospělého jelena je paroží, které shazuje v období od února do dubna. Forma i velikost paroží závisí na věku. Mimo jiné jsou jeleni známí svým pohybem, který vypadá velmi ladně, lehce a ušlechtilé. Parohy mu dodávají majestátnosti. (www.priroda.cz)

Co dělají zvířátka?

Brum, brum, medvěd bručí,
bzum, bzum, čmelák bzučí,
mňau, mňau, kočka mňouká,
hú, hú, sova houká,
bé, bé, ovce bečí,
mé,mé, koza mečí,
kvá, kvá, žába kváká,
krá, krá, vrána kráká,
hop, hop, jelen skáče,
udáá, udá, dítě pláče.

(jde o prstíkovou říkanku. Každý prstík symbolizuje jedno zvířátko. Začínáme od pravé ruky).(www.predskolaci.cz)

Pohádka o Smolíčkovi

(www.predskolaci.cz)

Nabídka činnosti k tématu (na týden):

- a) povídání o jelenech, kde žijí, co jí atd.
- b) exkurze do obory
- c) povídání si o výletu - co jsme viděli, co se nám líbilo.
- d) pohádka O Smolíčkovi
- e) ukázka v encyklopedii
- f) básnička
- g) cvičení motivované lesními zvířátky
- h) malování obrázků z obory

Cíle a záměry:

- přiblížit dětem život jelenů
- rozvíjet jemnou motoriku, představivost, fantazii
- rozvíjet pocit sounáležitosti s přírodou
- rozvíjet estetické vnímání
- vytvářet aktivní postoje ke světu a životu
- rozvíjet pohybové dovednosti

Pomůcky: Kniha s hádankami a básničkami, encyklopedie, výtvarný materiál

Věk: předškolní třída MŠ 3-5let

Místo: třída, obora

Počet dětí: 15-25

Doba trvání: týdenní celek

Metodika

Po – povídání si v kruhu o jelenech, o tom, kde žijí a co jí , ukázka v encyklopedii

Út - exkurze do obory

St - rozhovor o zážitcích z exkurze, malování obrázku na základě dojmů

Čt – cvičení motivované lesními zvířátky a pohádka O Smolíčkovi

Pá – básnička o jelenovi

Kapr obecný

Kapr obecný má protáhlé ze stran poněkud zploštělé tělo, ústa se dvěma delšími a dvěma kratšími vousky a šupiny divoké formy na hřbetě zelenohnědé a na bocích žlutavé.

Kapr je všežravec, který se vydává za potravou až po setmění. Svými vychlípitelnými ústy nabírá ze dna bahno, v němž nachází měkkýše a rostlinnou potravu. K výtěru začátkem léta si vybírá klidné mělčiny. Samice po dobu asi jednoho týdne klade v několika dávkách lepkavé jikry, které ulpívají na rostlinách. Kapr je nejdůležitější rybou našeho rybníkářství. Existují různé vyšlechtěné formy.

Miluje teplé, stojaté nebo pomalu tekoucí vody s bohatým porostem.

Ryba – hádanka

Jakých ryb je v rybníce nejvíce?

(mokrých) (Kolektiv, 2008)

Barevní kapříci – výtvarná činnost

Pomůcky: měděný drát, pevný průhledný papír – pauzák A4, kousek červeného vánočního řetězu, lepidlo, tuby s barvičkami window color, tubička glitter (třpytky), zbytky mechové gumy (moosgummi), barevné tuše, špejle, nůžky, tužka, štětec, kousek zlaté nitky

Poznámky k postupu:

1. Vytvořte si z drátu jednoduchou kostru ryby – jen tělo a ocas. Asi 20 cm dlouhou.
2. Přeložte si pauzák na polovinu (vznikne formát A5).
3. Pauzák rozevřete, vložte dovnitř kostru ryby a důkladně ji celou potřete lepidlem na papír. Pak pauzák zavřete a pořádně k sobě slepte jeho obě strany a kostru uvnitř.
4. Obkreslete si tužkou kostru ryby – asi ve vzdálenosti 1cm od kostry. Podle čáry tužkou potom rybu vystříhnete.
5. Tavnou pistolí nalepte rybě třpytivý „oddělovač“ hlavy od těla.
6. Teď už začíná zdobení pomocí barevných tuší, window color barviček, třpytek.
7. Dolepte rybičce pusinku a ploutev vystřiženou z mechové gumy.
8. Nakonec rybičku zavěste na kousek zlaté nitky.

Teď už stačí nechat důkladně zaschnout barvičky a rybička může začít zdobit naše okolí.

Poznámka: Protože je kapřík vytvořený z pauzovacího papíru, je průhledný na světle. Vypadá tedy hezky zavěšený např. na okně.

Vodník

V rybníce světlice,
po stranách police,
barevné hrníčky,
pokličky, dušičky.

Zelený pán
není tu sám.

Okoun, štika, kapr,

věrný jeho bratr.

U mlýna to pěkně klape,

ze šosu mu voda

kape.(www.predskolaci.cz)

Náměty a činnosti k tématu (na týden):

- a) výtvarná činnost - barevní kapřiči
- b) básnička o kaprovi
- c) cvičení motivované rybami
- d) exkurze na výlov rybníku
- e) pracovní list viz. přílohy
- f) ukázka kapra v encyklopedii
- g) hádanky o rybách
- h) povídání si o tom, jak kapr vypadá a co jí

Cíle a záměry:

- přiblížit dětem život ryb
- rozvíjet jemnou motoriku, představivost, fantazii
- rozvíjet pocit sounáležitosti s přírodou
- rozvíjet estetické cítění
- pohybové hry s přírodní tematikou
- rozvíjet smyslové vnímání (hmat)
- rozvíjet komunikační dovednosti

Pomůcky: pracovní listy, kniha s hádankami a básničkami, vystřižené ryby ke cvičení, encyklopedie

Věk: předškolní třída 3-5 let

Místo: třída, v přírodě

Počet dětí: 15-25 dětí

Doba trvání: týdenní celek

Metodika

Po – rozhovor o tom, jak kapr vypadá, kde žije a co jí, ukázka kapra v encyklopedii

Út – cvičení motivované rybami a básnička Vodník

St – exkurze na výlov rybníku

Čt – výtvarná činnost – barevní kapříci

Pá – hádanky o rybách

Jírovec maďál- kaštan

Dorůstá výšky až 36 metrů s kulovitou, mohutnou korunou a kmenem o průměru kolem 2 m. V mládí má hladkou tmavošedou borku, která je později černavá, na lomu červenohnědá a olupuje se v malých šupinách. Kveté v květnu, červnu nebo v červenci.

Květy jsou uspořádány ve vzpřímených, hustých, bohatých až 30 cm dlouhých latách. Korunní lístky jsou zbarveny bíle se žlutými a červenými skvrnami. Na okraji jsou zprohýbané a brvité. Příbuzné druhy kvetou červeně či růžově. Pupeny jsou velké a lepkavé. Listy jsou vstřícné, dlanitě složené, pěti až sedmičetné, dlouze řapíkaté. Lístky jsou podlouhle obvejčité, nestejně zubaté, na rubu na žilnatině rezavě chlupaté. Mohou dorůstat délky 10 až 25 cm. Plod je až 6 cm velká, ostnitá, světle zelená tobolka s 1 až 3 tmavě hnědými semeny známými jako kaštan. (www.wikipedia.cz)

Figurky z kaštanů – výtvarná činnost

Figurky z kaštanů, panáčky a zvířátka pro inspiraci a kreativní tvoření s dětmi. Kdo nezvládne může si kreslit veselé podzimní listí

.(www.predskolaci.cz)

Náměty a činností k tématu(na týden):

- a) básnička Kaštánek
- b) pracovní listy viz. pracovní listy
- c) pohádka Kaštánek
- d) výroba figurek z kaštanů
- e) kaštanové bludiště viz. přílohy
- f) vybarvování omalovánků
- g) povídání si o kaštánku, kde roste, jakou má barvu atd.
- h) sbírání kaštanů na procházce v parku

Cíle a záměry:

- přiblížit dětem přírodu
- rozvíjet představivost, fantazii, jemnou motoriku
- rozvíjet pocit sounáležitosti s přírodou
- rozvíjet smyslové vnímání (hmat)
- rozvíjet estetického vnímání
- význam barev v přírodě

Věk: předškolní třída 3-5let

Místo: třída, park

Počet dětí: 15-25 dětí

Doba trvání: týdenní celek

Metodika

Po – rozhovor o jírovci maďalu, jaké má plody, kde roste atd.

Út – sbírání kaštanů na procházce v parku

St – výroba zvířátek a panáčků z kaštanů

Čt – básnička Kašťánek a vybarvování omalovánek

Pá - doplňování pracovního listu (viz. přílohy)

Liška

Liška je umělcem v přežití, přizpůsobí se každému životnímu prostředí, od vysokých hor až po přílivové zóny moře. Také její potrava je mnohostranná, živý se hraboši, králíky, ptáky žijícími na zemi, ovocem i zdechlinami. Má znamenitě vyvinutý sluch, čich i zrak.

Liška je relativně štíhlá psovitá šelma s krátkýma špičatýma ušima a dlouhým tlustým ocasem. Nejobvyklejší barevná kombinace je rezavá srst na většině těla, dolní část obličeje, břicho a konec ocasu žlutobílé, nohy a uši na konci černé. Krom této barevné kombinace se v přírodě běžně vyskytují ještě dvě další tzv. stříbrná a černá.

Pohádka Liška a vrána

(www.predskolaci.cz)

Náměty činností k tématu(na týden):

- a) povídání si o lišce, kde bydlí, co jí, jakou má barvu atd.
- b) exkurze do zoo (podívat se na lišku)
- c) ukázka lišky v encyklopedii
- d) písnička Běží liška k Táboru, hra na kytaru a orfovy nástroje
- e) básnička Liška
- f) pohádka O Lišce Bystroušce
- g) hádanky o lišce
- h) pohádka O Lišce a vráně
- i) hra na lišku a zajíce

Záměry a činnosti:

- přiblížení dětem život lišky
- vytvářet aktivní postoje ke světu a životu
- rozvíjení pocitu sounáležitosti s okolním světem
- rozvíjet komunikační schopnosti
- význam barev v přírodě
- pohybové hry s přírodní tematikou
- rozvoj hudebního cítění a znalostí

Pomůcky: encyklopedie, obrázky, pohádková kniha, kniha s básničkami, kytara, orfovi nástroje

Věk: předškolní třída 3-5let

Místo: třída, Zoo

Počet dětí: 15-25dětí

Doba trvání: týdenní celek

Metodika

Po – rozhovor o lišce, kde bydlí, co jí a jakou má barvu, ukázka v encyklopedii

Út – exkurze do zoo

St – písnička Běží liška k Táboru s kytarou a orf. nástroji

Čt – hra na lišku a zajíce, pohádka O lišce a vráně

Pá – pohádka O lišce bystroušce a básnička o lišce (viz. Přílohy č.4)

| Muchomůrka

Muchomůrka červená má bílou dužinu pod pokožkou klobouku je žlutá a prudce jedovatá. Šířka klobouku je 10-16cm, rumělkově červený s nápadnými bílými hranatými bradavkami.

Jak se Muchomůrka červená krásná, tak je nebezpečná. Mladé plodnice mají zprvu jen 1 cm široký kulovitě vyklenutý klobouček na asi 3 cm tlusté hlíze. Po červeni pokožky klobouku není ještě ani stopy. Jak plodnice roste, bílé hranaté bradavky se od sebe vzdalují. Třeň se prodlužuje a vnitřní plachetka přetažená přes lupeny se odtrhává od okraje klobouku a visí jako prstenovitá manžeta na třeni. Na hlízovitě rozšířené bázi třeně zůstávají kruhovitě uspořádané šupiny.

Náměty činností k tématu (na týden):

- a) povídání si o muchomůrce, jakou má barvu, že je jedovatá atd.
- b) vycházka do lesa a názorná ukázka muchomůrky
- c) básnička Muchomůrka
- d) pracovní list viz. přílohy
- e) ukázka v encyklopedii
- f) výtvarná činnost - výroba muchomůrky z roličky toaletního papíru

Záměry a cíle:

- přiblížit dětem přírodu- procházkou do lesa, povídáním si o muchomůrce, ukázkou v encyklopedii atd.
- rozvoj jemné motoriky, představivosti a fantazie
- rozvoj pocitu sounáležitosti s okolní přírodou
- vytvářet aktivní postoj ke světu a životu
- rozvíjet komunikační aktivity

Pomůcky: výtvarný materiál, básnička, obrázky, encyklopedie, kniha básniček, pracovní listy.

Věk: předškolní třída 3-5let

Místo: třída, les

Počet dětí: 15-25

Doba trvání: týdenní celek

Metodika

Po - rozhovor o muchomůrce, jakou má barvu, zda je jedovatá, ukázka v encyklopedii

Út – vycházka do lesa a ukázka muchomůrky

St – výroba muchomůrky z roličky toaletního papíru

Čt – básnička Muchomůrka

Pá – doplňování pracovního listu (viz přílohy)

Pampeliška

Tato hvězdicovitá rostlina je zvláště oblíbena mezi dětmi, které si rády rozfukují její padáčkovité nažky. Zůstane pak holé květní lůžko, pro které se pampelišce lidově říkalo pleška. Kracovité listy mají hluboké, trojuhelníkové, nazpět obrácené laloky, připomínající prý lví zuby. Květní stvol, listy i kořeny obsahují hořkou mléčnou tekutinu. Pampeliška lékařská byla užívána jako močopudný a projímavý prostředek a je z ní výborný med.

Pohádka O víle pampelišce a ztraceném prstýnku

(www.predskolaci.cz)

Pampeliška

Když jsem potkal pampelišku,

měla slzy na krajíčku.

Řekni lidem, prosím tě,

ať se na mě podívají,

ale ať mě netrhají,

ať je ten hezký svět

ještě hezčí o můj květ.

(www.koutek.-pro-deti.wz.cz)

Náměty činností k tématu (na týden):

- g) povídání o pampelišce, jakou má barvu, co se z ní může vyrábět atd..
- h) vycházka na louku a pletení věnců z pampelišek
- i) písnička Pampelišky s kytarou a orf. nástroji
- j) pohádka O víle pampelišce a ztraceném prstýnku
- k) básnička Pampeliška
- l) výtvarná činnost - kresba pampelišek barevnými křídami

Záměry a cíle:

- přiblížit dětem přírodu vycházkou na louku, povídání o pampelišce atd.
- rozvoj jemné motoriky, představivosti a fantazie
- rozvoj pocitu sounáležitosti s okolní přírodou
- vytvářet aktivní postoj ke světu a životu
- rozvoj komunikačních aktivit
- význam barev v přírodě
- rozvíjet hudební cítění
- rozvíjet estetické cítění

Pomůcky: výtvarný materiál, pohádky o pampelišce, básnička, kytara a orf. nástroje, obrázky

Věk: předškolní třída 3-5 let

Místo: louka, třída

Počet dětí: 15-25 dětí

Doba trvání: týdenní celek

Metodika

Po – rozhovor o pampelišce, jakou má barvu, co se z ní může vyrábět

Út – vycházka na louku, prohlížení pampelišek a pletení věnců

St – kresba pampelišek křídami, básnička Pampeliška

Čt – pohádka O víle pampelišce a ztraceném prstýnku

Pá – písnička Pampeliška s kytarou, houslemi a orf. nástroji

Sedmikráska

Téměř po celý rok rozkvétají tyto věžně rozšířené, hezké květinčky, vytvářející v trávnících, na lukách a pastvinách celé koberce. Stejně hojné jsou i podél polních cest a při okrajích cest vůbec.

Listy vyrůstají v přízemní růžici těsně přitisklé k půdě, a tak unikají spásání. V zahradách jsou pěstovány často plnokvěté sedmikrásky s úbory růžovými až tmavě červenými.

Obecná na lukách, pastvinách a v parkových trávnících.

Pohádka O sedmikrásce

(www.predskolaci.cz)

Sedmikráska

Když sluníčko zapadá,
sedmikráska chřadne,
ke spánku se ukládá,
do postýlky chladné.

Když sluníčko vyskočí,
sedmikráska vstává,
načeše si obočí,
na motýly mává.(Fischer, 2006)

Náměty a činnosti k tématu (na týden):

- a) povídání o sedmikrásce, jak vypadá atd.
- b) procházka na louku a názorná ukázka sedmikrásky
- c) cvičení s hudbou motivované tím, jak roste sedmikráska
- d) pracovní list viz. přílohy
- e) grafomotorický list viz. přílohy
- f) pohádka O princezně Sedmikrásce
- g) básnička Sedmikráska
- h) písnička Sedmikrásce, kytara, housle a orf. nástroje

Záměry a cíle:

- rozvíjet pohybové dovednosti
- vytvářet aktivní postoje ke světu a životu
- rozvíjet pocit sounáležitosti s okolním světem
- rozvíjet estetickou stránku
- rozvíjet jemnou motoriku
- rozvíjet hudební cítění
- rozvíjet komunikační aktivity

Pomůcky: grafomotorické listy, pracovní listy, kytara, housle, orf. nástroje, kniha básniček a pohádek, přehrazač a CD.

Věk: předškolní třída 3-5let

Místo: třída, louka

Počet dětí: 15-25 dětí

Doba trvání: týdenní celek

Metodika

Po – rozhovor o sedmikrásce, jak vypadá, jakou má barvu

Út - procházka na louku a názorná ukázka

St – pohádka O princezně sedmikrásce a cvičení s hudbou motivované tím, jak sedmikráska roste

Čt – Písnička sedmikráska s kytarou a orf. nástroji

Pá – grafomotorický list (viz. Přílohy)

Smrk ztepilý

Má zelené jehlice, které jsou čtyřhrané, tuhé a pichlavě zašpičatělé, 1-3 cm dlouhé v husté šroubovici.

Jeho šišky jsou dlouhé 10-16 cm a jsou válcovité, převalené se zubatými červenohnědými semennými šupinami v celku a jsou opadavé.

Smrk ztepilý, kdysi též zvaný obecný, je důležitou lesní hospodářskou dřevinou, tvořící přirozené porosty od Laponska na severu po Balkán na jihu. Roste ve vlhkých klimatických oblastech s chladnou zimou, kde je tzv. klimaxovou dřevinou, v ČR např. na Šumavě a v jiných pohořích. V nížině je vysazován záměrně od 18. století v monokulturách pro dobré, všestranně využitelné dřevo. Má červenohnědou borku.

Vyskytuje se v kypré, vlhké hlinité až jílovité půdě.

Náměty a činnosti k tématu (na týden): ⁴¹

- a) povídání o smrku, jak vypadá, jestli má listy nebo jehličí atd.
- b) pracovní list viz. příloha
- c) výtvarná činnost – frotáž kůry smrku
- d) ukázka v encyklopedii
- e) vycházka do lesa - názorná ukázka
- f) cvičení motivované stromy
- g) ukázka šišek a větviček
- h) výroba panáčků ze šišek
- i) básnička Les

Záměry a činnosti:

- přiblížit dětem přírodu- vycházkou do lesa, ukázkou šišek, ukázkou v encyklopedii atd.
- vytvářet aktivní postoje ke světu a životu
- rozvíjet pohybové dovednosti
- rozvíjet pocit sounáležitosti s okolním světem
- rozvíjet jemnou motoriku, fantazii, představivost
- rozvíjet smyslové vnímání (hmat)
- rozvíjet vztah ke stromům

Pomůcky: encyklopedie, výtvarná materiál, kniha básniček, obrázky

Věk: předškolní třída 3-5 let

Místo: třída, les

Počet dětí: 15-25 dětí

Doba trvání: týdenní celek

Metodika

Po - povídání o smrku, jak vypadá, jestli má listy nebo jehličí, ukázka v encyklopedii

Út – vycházka do lesa, ukázka smrku – šišek a větviček

St – cvičení motivované stromy, básnička Les (viz. přílohy č. 4)

Čt – výroba panáčků ze šišek

Pá - frotáž kůry smrku, pracovní list (viz. přílohy)

Štika obecná

Štika má hřbetní ploutev posazenou dozadu směrem k ocasu. Má velmi širokou tlamu, mohutné zuby a prodlouženou hlavu s plochou tlamou ve tvaru kachního zobáku. Tělo má zelenohnědé se zelenozlatými skvrnami a příčnými pruhy.

Štika je velmi přizpůsobivá, a snáší dokonce i lehce slanou vodu – vyskytuje se proto i v zálivech Baltského moře. Hustý porost vodních rostlin jí slouží jako úkryt, když číhá na kořist. Štika se vrhá po všem co se pohybuje. Velké exempláře napadají dokonce mláďata vodních ptáků a drobné savce. Tření se podél biotopu odehrává od února do května. Klade jikry v blízkosti břehu.

Dává přednost čistým tekoucím vodám a jezerům se zarostlými břehy.

Náměty a činnosti k tématu(na týden):

- a) povídání o štice, jakou má barvu, co jí, jak se liší od ostatních ryb atd.
- b) ukázka v encyklopedii
- c) básnička Ryba
- d) cvičení motivované rybami
- e) hra na štiky
- f) hádanka o rybách
- g) malování štiky na čtvrtku pastelkami
- h) exkurze do zoo, do akvária

Záměry a cíle:

- přiblížit dětem život štiky
- rozvíjet pohybové dovednosti
- rozvíjet jemnou motoriku, fantazii, představivost
- vytvářet aktivní postoje ke světu a životu
- rozvíjet pocit sounáležitosti s okolním světem
- rozvíjet komunikační dovednosti
- rozvíjet smyslové vnímání

Pomůcky: encyklopedie, výtvarný materiál, vystřihané ryby na cvičení, kniha hádanek a básniček, obrázky

Věk: předškolní třída 3-5 let

Místo: třída, zoo

Počet dětí: 15-25 dětí

Doba trvání: týdenní celek

Metodika

Po - povídání o štice, jakou má barvu, co jí, jak se liší od ostatních ryb, ukázka v encyklopedii

Út – exkurze do ZOO – pavilon ryb

St - cvičení motivované rybami, hra na štiky

Čt – malování štiky na čtvrtku pastelkami

Pá – básnička Ryba (viz. přílohy č. 4), hádanky o rybách (viz příloha č. 4)

S básničkou pracujeme tak, že ji pedagog nejprve pomalu přečte, poté si ji všichni několikrát zopakují, pak učitel může děti nechat, aby přednesly básničku samy. Po té ji mohou vytleskat podle slabik a dají se použít také orfovy nástroje, např. dřívka, místo rukou. Básnička se dá také znázornit dramaticky, kdy si s dětmi můžeme přehrát celou básničku. Nebo také poslouží jako motivace pro ranní cvičení.

Všechny zde uvedené činnosti napomáhají k osvojení si poznatků o přírodě a přírodninách, které se v ní nacházejí. Pro děti jsou důležité vizuální ukázky a především prožitky.

Nejlepší je proto dětem ukazovat hodně obrázků na dané téma, chodit na vycházku a pozorovat přírodu kolem sebe. Například si mohou sáhnout na kůru stromů, ohmatají si šišku, nebo si přivoní na louce ke květině. Tak se nejvíc naučí.

5.2 Tělesná výchova

Je pro děti velmi důležitá po ⁴⁵ stránce tělesného a fyzického rozvoje.

Realizace pohybových činností by měla probíhat v dobře větraném prostoru tělocvičny, herny či třídy. Vzhledem k tomu, že při intenzivnějších pohybových činnostech, jež do cvičební jednotky zařazujeme, dochází k pocení a pohyb by neměl být limitován nevhodným oblečením, je vhodné používat cvičební úbor jak pro děti, tak i pro učitelky v mateřských školách. Rozděluje se do pěti částí:

1. úvodní část má funkci organizační a motivační. 2. rušná část ta má funkci zahřátí organismu, zvýšení tepové i dechové frekvence. 3. průpravná část má připravit svalstvo na zatížení v hlavní části, podpořit správné držení těla, protáhnout svalstvo. 4. hlavní část má funkci nácviku nových pohybových dovedností a činností, opakování a zdokonalování pohybových dovedností a činností, rozvoj pohybových schopností, osvojování organizačních prvků. 5. závěrečná část má funkci zklidnění organismu po fyzické i emotivní stránce, kompenzaci a relaxaci, organizační funkci.

Co je to strom?

Strom není nic jiného než veliká rostlina. Je silnější a vyšší než ostatní rostliny vyskytující se na Zemi. Pokusme si zahrát na stromy a na rostliny.

Řekneme dětem, aby se stočily do klubička a představily si, že je každé z nich keřem.

Dále poklekněte a pažemi udělejte kruh. Kolébáním dopředu a dozadu naznačte, že jste zahrádkou s drobnými květinami.

Postavte se zpříma do řady s rukama v bok a kolébejte se, jako byste byly stébly trávy.

Chytněte si ruce a kručte sebou. Jste popínavou vinnou révou.

Zahrajme si na stromy. Postavte se a pořádně se vytáhněte do výšky. Natažené ruce zaujmou takovou polohu, aby připomínaly větve, jimiž pohybuje vítr. Jsme krásnými mohutnými stromy.

Kaštanek ve vánku

(relaxace, kontakt, důvěra)

Klečíme za zády sedícího dítěte.⁴⁶Vezmeme jeho hlavu opatrně do rukou a

dítě uvolní krční svaly. Velmi zvolna, citlivě převalujeme hlavu ve svých dlaních. Dítě přitom může zavřít oči a představovat si, že jeho hlava je kaštánek na stromě, že jím lehký vánek pohupuje a že naše dlaně jsou okolní listy. Pak se vyměníme.

Strom

Levou nohu k pravé noze

(stoj spatný, připažit)

Přisuň pěkně pomalu.

Hlavu vzhůru, stoupni rovně

(stoj spatný, vzpažit)

Ruce zvedni nad hlavu.

Jsi strom co listy má (třepej prsty)

Větrík na tě zafouká,

Větve tvoje rozhoupá.

Fouká, fičí, větve sklání

(úklony vpravo, vlevo, mírně)

Vpravo, vlevo se uklání (úklony)

Až ten vítr odlétne (nádech, výdech, připažit)

Stromek ten si oddechne.

V lese

Uprostřed lesa na palouku

(*kolébáme se jako tráva ve větru*)

Bujná tráva roste.

Něco zaslechl jsem v koutku (*přiložíme dlaně k uším*)

Čtyři zvuky prosté.

A tak jsem se otočil (*otočíme se*)

Za strom jsem se schoval (*zakryjeme si oči*)

Mezi trávu přikrčil (*díváme se skrz prsty*)

Všechno pozoroval. (*otáčíme hlavou*)

Vidím např. lišku v křovisku

Jsem jí velmi nablízku.

Paní učitelka poradí, jak nebezpečnému zvířeti uniknout např. utéct, uskočit, odcupitat po špičkách, najít si vhodný úkryt, zůstat nehybně stát.

Záměr: pohyb, zábava, poslouchat a konat dle pokynů.

Všechna cvičení bylo vyzkoušeno na průběžné i souvislé praxi. Všechna témata cvičení jsou zaměřena na stromy a les. Cvičení, které se ukázalo jako nejvíce zábavné je Les. Toto cvičení děti chtěly opakovat dokonce několikrát za sebou. Také velmi příjemné je cvičení Kaštánek. Důležité u tohoto cvičení je kontakt, relaxace a především se děti učí důvěře k sobě navzájem.

5.3 Výtvarná výchova

Je velmi důležitá pro rozvoj jemné motoriky, rozvoj fantazie a představivosti. Děti se naučí pracovat s barvami a dalšími ⁴⁸ výtvarnými materiály a technikami. Každý pedagog si musí předem přichystat pomůcky, které bude na výrobu

potřebovat, musí mít dostatek místa, na stolech plastové ubrusy, důležité je dětem nejprve názorně ukázat jak se co bude dělat. Pokud to neuděláte, nedočkáte se očekávaného výsledku. Další upozornění-pomůcky rozdejte až po vysvětlení, dříve by to nemělo smysl, protože děti by raději šermovaly s nůžkami než by vás poslouchaly.

Kapřík

Pomůcky:

Tvrký papír (nejlépe karton)

Semínka, koření

Tekuté lepidla

Tužka

Nůžky nebo řezák

Obkreslíme tvar kapra dle šablony a vystříhneme jej. Tužkou si naznačíme uspořádání šupin, tvar pusy, ploutví a oka. Lepidlem si vytvoříme linie za pomoci štětce a na ty poklademe semínka nebo koření ve tvaru šupin.

Barevné otisky listů

Materiál

-Velké spadané listy

-Prstové barvy

-Větší listy papíru

-Pracovní plocha pokrytá novinami

-Mýdlová voda v kbelíku na umytí

-ručník

Postup

- a) Nasbírejte velké spadané listy (například javorové), které jsou ještě pružné.
- b) Položte jeden list na noviny.
- c) Namočte si prsty do barvy a pak tuto barvu hladce rozetřete po celé jedné straně listu.
- d) V barvě pokrývající list můžete prsty vyznačit určité linie.
- e) Umyjte a osušte si ruce.
- f) Na nabarvený list položte papír a prsty jej k listu jemně přitlačujte.
- g) Odloupněte papír od listu nebo list od papíru.
- h) Na papíru najdete otisk nabarveného listu.

Obměna:

Na list položte papír a ten přejíždějte oloupanými křídami. Vytvořte tak křídové otisky.

Upozornění:

Barvu vhodnou pro tuto techniku snadno připravíte smícháním čtvrtiny hrníčku tekutého škrobu a lžíce práškové nebo tekuté temperové barvy. Není nutno přísně se držet tohoto poměru, můžete experimentovat se sytostí a hustotou barvy.

Stromy z papíru

Základem jsou různě široké i dlouhé⁵⁰ pruhy papíru. To závisí na tom, jak vysoké

a husté stromy chceme. Na pruh uděláme podélně tužkou pomocnou čáru, podle které se budou děti orientovat při stříhání proužků (větví). Za čáru by neměly stříhat. Když je celý pruh prostříhaný, jednoduše ho namotáme např. na vařečku, silnější tužku apod. Nerozstříhanou část na konci přilepíme, tím vznikne kmen. Potom vytáhneme pomůcku. Následně můžeme použít tyto způsoby:

- h) uchopíme vnitřní konec pruhu a táhneme ho směrem ven do potřebné výše (v tomto případě musí být smotaný pruh delší, aby se vytvořil spirálovitý efekt – viz první a poslední strom na obrázku).
- i) Na vařečku můžeme namotat několik samostatných pruhů (každý zvlášť slepený), efekt vznikne jejich postupným vytahováním.
- j) Namotaný a slepený pruh nijak nevytahujeme.

Nastříhané proužky (větve) můžeme různě formovat například krčením, ohýbáním, namotáváním nebo kroucením.

Chceme-li, aby strom kvetl, natrháme kousky jemného papíru a nalepíme je na větve. Také lze zvolit jiný postup, nejdříve smotáme pruh a pak teprve prostřiháváme větve – tento způsob je spíše vhodný pro starší děti.

Aby stromy lépe držely rovnováhu a nepadaly, je dobré dovnitř vložit přiměřeně velký kamínek.

Ze stromů můžeme naaranžovat kvetoucí sad.

Dvoubarevné květy

Ze dvou hedvábných nebo krepových papírů různých barev nebo odstínů jedné vystříháme kruhy. Samozřejmě, můžeme použít i více barevných papírů. Položíme je na sebe a přeložíme na polovinu a pak ještě jednou na polovinu. Pak je stočíme do kornoutku a ten lepící páskou přilepíme ke špejli, dřívku nebo brčku. Špejli obtočíme pruhem zeleného krepového papíru. Okvětní lístky od sebe opatrně odtáhneme. Dovnitř můžeme vložit a přilepit kuličku zmačkaného papíru.

Ptáček s peřím

Ze starých punčoch vystříháme kolečko, doprostřed položíme smotek vaty nebo vatelínu. Punčochu kolem ovineme a svážeme, konec je ocásek. Z textilu nebo filcu vystříháme tvar očí a zobáčku a přilepíme. Po obou stranách zapícháme v místech pro křídla holubí péra a ptáček je hotov.

Motýl

Cíl: rozvoj jemné motoriky při využití krásného materiálu, jakým je papír.

Věk: děti předškolního i staršího věku.

Doba trvání: 30 minut

Pomůcky: potištěný barevný papír (např. z reklamních letáků či vánočních dárků), nůžky, nit, šablona na výrobu motýla (čtverec z tužšího papíru 10x10 cm – děti si mohou vyrobit samy).

Děti si vyberou libovolný potištěný papír a každý si na něj dvakrát obkreslí šablonu a čtverce poté vystříháme. Papírové čtverce skládáme k sobě jako harmoniku, ovšem po úhlopříčce. Výsledné harmoniky přeložíme v polovině a v místě přeložení pevně svážeme. Jeden konec nitě necháme o hodně delší – poslouží nám k připojení motýla do houfu, jakým ne např. oblíbený spirálový mobil (na obruč využijeme vrbové proutky). Nezapomeňte motýlovi roztáhnout křídla – stačí mírně prolomit nehtem sklady papíru. Motýli mohou být různého druhu – veselí, jarní.

Návod na výrobu tykadel:

Využijete-li šablonku motýla z naší ⁵² knížky, můžete zkusit i motýlí tykadla.

Pak ta původní při obkreslování vynechte. Opět necháme děti vybrat necháme děti vybrat papír a poprosíme je, aby zkusily stříhat rovně. Jakkoli zubaté proužky pochválíme (můžete totiž zkusit tykadla i vytrhat – zvláště pro můry jsou tato tykadla nejhezčí). Proužky namotáme na tužku, odmotáme a přilepíme, kam patří.

Návod na křídla:

Pokud nás omrzely předtištěné vzory, můžeme zkusit křídla motýlům obarvit sami. Nejvhodnějším materiálem je bílý křídový papír, na který motýla obkreslíme, vystříháme jej a přeložíme podle osy hlava – zadeček. Na křídla nanášíme štětcem vodové barvy – spíše hustší. Příliš řídká barva neudělá správný vzor. Děti necháme vyřádit, aby samy přišly na to, že méně znamená více (více barev je jen špína). Nejhezčí vzory vzniknou, budete-li se držet přírody – žlutá skvrna vlevo a stejná vpravo, červená šmouha vpravo a stejná vlevo atp. Máme dech a křídla rozevřeme. Jééé! Už letí!!

Paletky

Cíl: hledání a vnímání barev v přírodě, práce s přírodním materiálem

Doba trvání: 15-30minut

Pomůcky: samolepky, papír, nůžky, lepidlo

Vystříháme z tvrdšího papíru tvar podobný malířské paletě o velikosti asi 10-15 cm. Na jednu z jeho stran přilepíme samolepku tak, aby po odstranění voskovaného papíru ze samolepky byla lepící strana nahoru. Na takto vyrobenou paletku sbíráme malinkaté kousky rostlin nebo jiných přírodních materiálů, kromě živočichů. Snažíme se nalézt co nejvíce barev a na paletku je připevnit. Je možno se zaměřit kromě rozmanitosti barev v přírodě na sběr pouze odstínů jediné barvy, např. zelené, hnědé atd. Chceme-li se barvám v přírodě věnovat vždy v každém ročním období, je možno, pro zjištění rozdílu v barevnosti přírody, tuto aktivitu a s odstupem času opakovat.

Výtvarné činnosti kapřící a barevné otisky listů byly vyzkoušeny při souvislé praxi. Obě práce děti bavily a konečný výsledek byl velmi povedený. Výtvarná činnost barevné otisky prstů se protáhla až to druhého dne, protože se děti neustále chodily mýt.

5.4 Hry

Jsou pro dítě velmi důležité, napomáhají rozvoji fantazie, představivosti a učení se sociálním rolím.

„Hra je dobrovolná činnost, která je vykonávána uvnitř pevně stanovených časových a prostorových hranic, podle dobrovolně přijatých, ale bezpodmínečně závazných pravidel, která má svůj cíl v sobě samé a je provázena pocitem napětí a radosti a vědomím „jiného bytí“ než je „všední život“. Holandský filozof J. Huizing

Hry můžeme rozdělit na: tzv. honičky, hry s prvky neverbální komunikace, hry na paměť, seznamovací hry, monotematické hry atd.

Na zahrádku

Ke hře patří píseň Zahrádka. Děti vytvoří kruh a chytí se za ruce. Kruh se pohybuje přísuvnými kroky vpravo. Na konci první sloky se jmenované dítě pustí svých sousedů, otočí se zády do kruhu, opět se chytí svých sousedů a dále sousedů a dále se takto pohybuje po kruhu. Postupně se takto obrací všechny jmenované děti, až jsou všechny otočeny zády do kruhu. V tu chvíli se začne zpívat druhá sloka a „zahrádka se zase rozplétá“, tzn., že se děti opět obracejí čelem do kruhu.

Dramatická hra strom

Děti utvoří dvojice, jeden stojí za zády druhého a snaží se pomalu rozhýbat toho před sebou (strom). Dítě (strom) má zavřené oči a nechá se sebou manipulovat. Pro dokreslení atmosféry můžeme pustit relaxační hudbu. Na závěr si děti poví své

pocity. Vhodné pro děti od 5 let. Rozvoj smyslového vnímání a kooperace.

Na barevné květiny

Učitelka rozhází po herně barevné papírky (kousky nebo zmačkané kouličky), mohou to také být barevné šátky, stuhy apod. Na určitý pokyn je děti sbírají a každé samostatně nebo ve dvojicích se pokouší vytvořit květinu.

Na ptáky (na hmyz, na květiny, na stromy)

Stejná pravidla můžeme využít pro výše uvedené okruhy. Jde o to, aby děti znaly dostatečné množství názvů ptáků (hmyzu, květin, stromů). Hra se nejlépe hraje venku, ale je možné jí zařadit i v interiéru. Ještě před hrou si děti samy sobě určí název ptáka (hmyzu, květin, stromů). Jedno dítě bude hledající, opře se o vybraný strom čelem ke kmeni, zavře oči a zvolá: Všichni se hned schovejte, a chytit se nedejte!
„Jedna, dvě, tři, čtyři, pět – už jdu hledat! Ted’!“

Mezi tím se všechny děti někam schovají, hledač je hledá. Jakmile někoho objeví, zavolá nějaký název z dané oblasti (např. oblast ptáci – vlaštovka...). Dítě, které si tento název vybralo, vyběhne ze svého úkrytu a snaží se doběhnout dříve než hledač k výchozímu stromu.

Najdi si svůj strom

55

Jsou-li v okolí stromy, poradíme dětem, aby si vybraly pečlivě strom, který

se jim líbí. Pokud chtějí, mohou ke stromu přistoupit, pohladit ho po kůře, případně ho obejmout a pošeptat mu nějaké svoje veliké přání. Tato aktivita je vhodná v případě, máme-li možnost se k stromům vracet při pravidelných procházkách nebo během pobytu např. na škole v přírodě. Velice často se stává, že stromu děti svěří některé své potíže, což jim ve většině případů může ulevit jejich pocitu např. nepochopení, neoblíbenosti v kolektivu, frustraci atd. Pokud se dítě ke stromu vrací a např. s ním rozmlouvá, můžeme se ho na jeho rozmluvy se stromem zeptat. Osvědčilo se také strom dítěti darovat, aby se o něj staralo a stalo se jeho kamarádem.

S dětmi byla na praxi vyzkoušena hra na barevné kytky, tato hra je velmi vhodná pro zopakování si barev, rozvoje představivosti, fantazie, učení se spolupracovat pokud tedy tuto činnost vykonávají ve dvojicích. Děti baví a rády jí hrají.

Hra najdi svůj strom je pro děti dobrá po stránce emoční, každé dítě si našlo svůj strom a řeklo mu své tajemství, těžkosti, radost. Ke stromům se chodilo pravidelně takže mělo každé dítě svůj svěřovací strom a když se nechtělo svěřit tak svůj strom jen přišlo obejmout nebo pohladit. Je to velmi příjemná činnost.

6. Závěr

Shrnutí práce: Cílem mé bakalářské práce bylo ověřit znalosti vybraných přírodnin u žáků zvolených mateřských škol.

Druhým cílem bylo seznámit se s některými metodami zjišťování znalostí žáků, nalézt vhodnou metodiku zjišťování znalostí a ověřit její možnosti v mateřských školách.

Třetím cílem bylo zmapovat využívání přírodnin v přírodovědné výchově ve vybraných mateřských školách.

První cíl byl splněn, byly ověřeny znalosti přírodnin u dětí pomocí řízeného rozhovoru. 77,6% dětí odpovědělo správně 22,4% dětí odpovědělo špatně. Úspěšnost je poměrně vysoká. Určitě by ale byly výsledky průkaznější, kdyby byly z více mateřských škol.

Druhý cíl byl též splněn, byla zjištěna nejpoužívanější metoda zjišťování znalostí pomocí dotazníku pro učitelky mateřských škol tj. vycházky do přírody, rozhovor a také výtvarná výchova. Z⁵⁷300 odeslaných dotazníků se vrátilo 16,

proto nejsou výsledky až tak průkazné. Bylo to určitě tím, že by se dal určitě lépe napsat průvodní dopis k dotazníkům.

Třetí cílem bylo zmapovat využívání přírodnin v přírodovědné výchově v MŠ, což bylo zmapováno. Nejčastější odpovědi byly vycházky do přírody a výtvarná výchova, ale stejně jako u předešlého cíle, je to neprůkazné malou návratností dotazníků.

Dotazníkovou metodou bylo zjištěno, že velká většina dotazovaných pedagogů pracuje s přírodninami velmi často. Nejčastější metodou poznávání přírodnin je podle učitelů vycházka a rozhovor o přírodninách a prezentace přírodnin v přirozeném prostředí. Potom také prezentace obrázků a knih se čtením o přírodninách a v neposlední řadě také televizní dokumenty o přírodninách. To jsou tedy tři nejpoužívanější metody, jak přiblížit přírodniny dětem.

Nejčastěji jsou přírodniny používány k činnostem ve výtvarné výchově, potom se také často objevují v hrách s dětmi a také na vycházkách do přírody. Na otázku s jakými přírodninami děti seznamujeme, dávají učitelky přednost tématům o lesní zvěři, lesních stromech, lučních a lesních rostlinách, ovocných stromech, domácích zvířatech, o ovoci a zelenině a o zahradních rostlinách, před ukázkou hub a ryb. Většina dětí uvedla, že s maminkou a tatínkem do lesa nechodí, protože jsou rodiče stále v práci.

Metodou řízeného rozhovoru, který byl prováděn ve třech školkách se zjistilo, že celkem na všechny ukázané fotografie odpovědělo 77,6% dětí správně a 22,4% odpovědělo špatně. Je to způsobeno nejspíše tím, že se dvě mateřské školy nacházejí v obci a malém městě v podhorské oblasti Šumavy a dávají větší prostor pro přírodovědnou výuku a výchovu, který je v takových podmínkách možný. A třetí školka chodí na exkurze k Vrbenským rybníkům, používají přírodniny ve výtvarné výchově a na vycházce s učitelkami jsou upozorňovány na výskyt přírodnin např. na výskyt živé a neživé přírody).

Bylo by dobré, aby bylo toto téma vyzkoušeno na více Mateřských školách.

7. Literatura

ADAMOVSÁ M., 2006: *Děti a ekologie aneb návštěva z planety Gya.* Praha, Rotag. 49 s.

BARWINEK H., FELMBERG I., PRADEL W., 1976: *Metodika seznamování dětí s přírodou.* Praha, SPN. 255 s.

EISLEROVÁ J., 2008: *Nejkrásnější kniha babiččinych říkadel.* Praha, Fragment. 161 s.

FISCHER V., 2006: *Pojďte si hrát s námi.* Praha, Grada. 192 s.

FISCHER V., 2007: *Hrátky z dětské zahrádky.* Praha, Grada. 161 s.

HOFMANOVA A., 1997: *Mladý zálesák.* Praha, Knižní klub. 237 s.

KAPIC T., 2003: *Mladý pozorovatel na venkově.* Praha, Nakladatelství Slovart.121 s.

KOLEKTIV, 2004: *Rámcové vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.*

Praha,VÚP. 4 s.

KOŽÍŠEK J., SLÁDEK J.V.,2009: *Malí gratulanti,veselá říkadla o zvířátkách.* Praha, Axióma.77 s.

SOMR M., 2007: *Základní metody výzkumu.* České Budějovice, Jihočeská univerzita. 55 s.

ŠIMON D., 1999: *Kdo si hraje, nezlobí.* Brno, Alpress s .r. o. 175 s.

ŠOTTNEROVÁ D., 2007: *Jaro.* Olomouc, Rubico.128 s.

TASK KLUB., 1996: *Ekologická výchova v mateřských školách.* Pardubice, Paleta. 62 s.

VĚTVIČKA V.,2000: *Naše příroda.* Praha, Výběr. 432 s.

VÍZDALOVA I., 1998: *Vstupte do světa zvířátek.* Praha, Knižní klub. 98 s.

Internetové zdroje

www.wikipedia.cz , 20.1.2010

60

www.priroda.cz, 13.1.2010

~~www.predskolaci.cz, 11.2.2010~~
~~www.moje-rodina.cz, 18.2.2010~~
~~www.savci.upol.cz, 5.2.2010~~

8. Přílohy

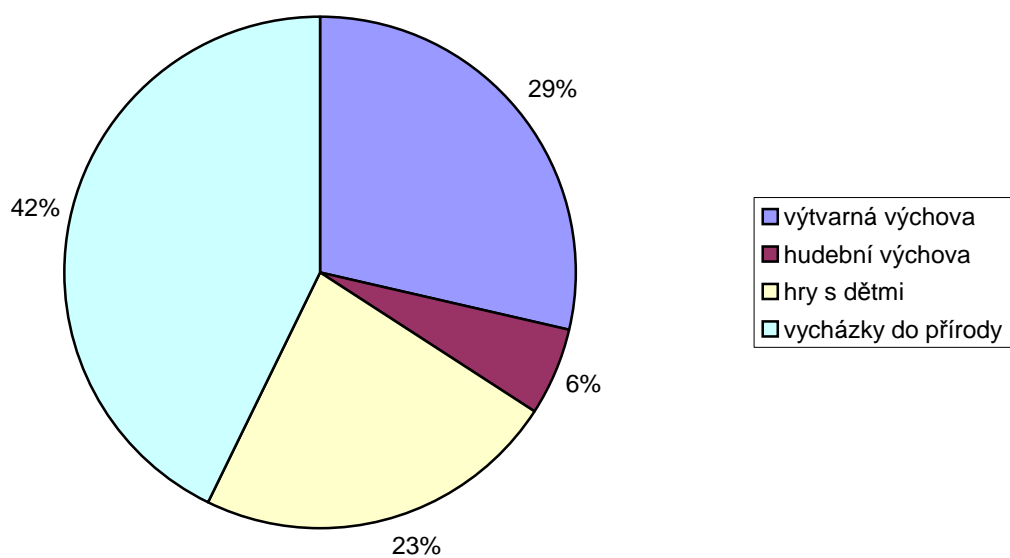
8.1 Seznam příloh

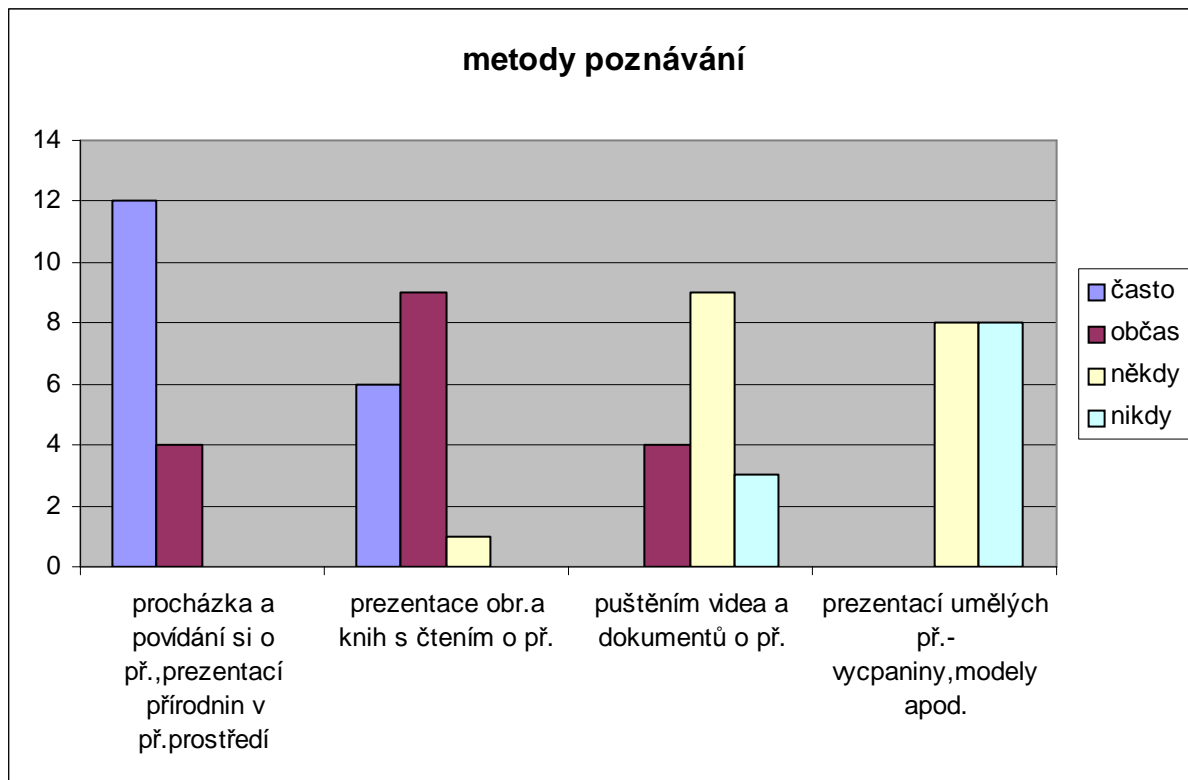
1. Graf výsledků dotazníku
2. Grafomotorické listy, omalovánky
3. Pracovní listy
- | 4. Básničky a hádanky
5. Dotazník
6. Fotogalerie

1. Grafy

školky				
1. jaké metody poznávání př. používáte	často	občas	někdy	Nikdy
procházka a povídání si o př., prezentací přírodnin v př. prostředí	12	4		
prezentace obr. a knih s čtením o př.	6	9	1	
puštěním videa a dokumentů o př.		4	9	3
prezentací umělých př. - vycpaniny, modely apod.			8	8
2. Při jakých činnostech přírodniny využíváte	často	občas	někdy	Nikdy
výtvarná výchova	10	5	1	
hudební výchova	2	5	8	1
hry s dětmi	8	7	1	
vycházky do přírody	15	1		

činnosti a použití přírodnin

Výsledky dotazníků frekvence jednotlivých metodik při poznávání přírodnin odpovědi -
často

2. Grafomotorické listy, omalovánky

3. Pracovní listy

4. Básničky

Básničky k tématu Dub

Bubák

Sedí bubák na dubu,

Který v lese stojí.

Straší děti:- Bububu!

A pak se sám bojí.

(www.ivetakulhava.eu)

Básničky k tématu Hřib smrkový

Jakub na houbách

Jakub hopsá, dupy, dup,

že má košík plný hub.

Šlape si to domů z hůrky,

nese samé muchomůrky.

Ty náš Kubo, uť se z chyb

muchomůrka není hřib.

(www.predskolaci.cz)

Houby

Náš táta šel na houby,
jestli on tam zabloudí?
Nezabloudí, těšte se,
on vám houby přinese.(Největší kniha babiččiných říkadel)

Hříby

Kdyby rostly hříby
v naší ulici,
nasbíral bych si jich
plnou čepici.

Ale ony rostou v lese,
mlčí, žádný nepohne se,
ale ony rostou v mlázi,
a tak žádný nenacházím.

Kdyby rostly hříby
podél chodníků,
nasbíral bych si jich
sedm pytlíků.

Ale ony rostou v mechu,
muchomůrkám pro potěchu,
ale ony rostou v mlázi,
a tak žádný nenacházím.(*Fischer,2007*)

Na houbách

Hříbku, hříbku, ukaž se mi,
neschovávej se mi v zemi,
vystrč hlavu ze chvojí,
správný hřib se nebojí.

Hádanka

*Krčí se v mechu
na palouku,
má hnědou střechu
na klobouku
a bílou nohu z tvarohu
nikde ho najít nemohu.
(hřibek) (Fischer, 2006)*

O medvědím dupání

*Když medvěd zadupe v lese,
kdekdo se bojí a třese.
Kdekdo se třese a bojí
i lišky
i šišky
i hříbky
i šípky
i voňavé chvojí.(www.predskolaci.cz)*

Básničky k tématu Jírovec maďál

Hádanka

V parku stojí statný strom,
korunu má jako zvon.
Na jaře se na něm tísni
bílé rozsvícené svícny,
na podzim nás, naštvaný,
bombarduje kaš...y.(**kaštan**)

(Fischer,2007)

Podzimní list

Jestli umíš dobře číst,
strom ti jednou pošle list.

Pošle ti ho po vánku,
jako psaní na stránku.

Nebudou v něm písmena,
ani barva zelená.

Jenom vrásky, jenom žlut',
budou šeptat: „Při mně bud',
až zůstanu na zemi
stát s holými větvemi!

Hádanka

Pročpak nosí korunu,

když k ní nemá hrad?

Aby vítr na korunu

jako na stříbrnou strunu

mohl vyhrávat.

(strom)

Básničky k tématu liška

Liška

Zajíc seče na louce,

liška pohrabuje,

veverka jí nakládá,

slípka sešlapuje

LIŠKA

Běžela liška po ledu,

ztratila klíček od medu.

Kdo ho má, ať ho dá,

až se liška nehněvá.

Liška a zajíc

Běžel zajíc kolem plotu,
roztrhal si novou botu.

Liška mu ji zašívala,
veverka se posmívala.

Co se máš co posmívati,
když já umím zašívati.

(Největší kniha babiččinych říkadel).Hádanka

Sysel a liška

Pozval sysel lišku
na hostinu,
uvařil jí proso,
hrachovinu.

Na hrášku si liška
pochutnala,
ale za to proso děkovala.

Teprve podvečerem,
když šla domů,
snědla zrnko prosa,
sysla k tomu.

(Kožíšek, Sládek 2009)

Hádanka Liška

Všemi mastmi mazaná,
podšitá a prohnaná,
prý má za ušima.

Zdobí malou Elišku,
na jménu i v kožíšku,
když je venku zima.

(liška) (Fischer, 2007)

Liška Ryšky

Číhal hajný na lišku
v chundelatém kožíšku.

Liška na něj vyzrála,
kožíšek mu sebrala.

Že to byla liška čilá,
na pařez ho nastrčila,
hajný místo na lišku,
střílí po svém kožíšku.

(Fischer, 2007)

Básničky k tématu muchomůrka

Muchomůrka

Na zelený palouček,
do hustého mechu,
posadíme klobouček,
má červenou střechu.

Pod klobouček bílou nožku,
na prstýnek modré trošku,
na klobouček sypání,
sladké mandle k mlsání.

Muchomůrku dáme pod jedli,
aby nám ji plži nesnědli.

Hádanka

Na červeném slunečníku
bílé zdobení.

Nesbírej je do košíku,
měl bys bolení.

(**muchomůrka**)(Fischer, 2007)

Básničky motivované smrkem

Nej ,nej, nej

Vytahoval se v lese strom,

že ze všech nejvyšší je on:

„Když se mi zachce, tak se mohu
vyšvihnout třeba na oblohu.“

Zamračilo se – rána, třesk –

s oblohy na zem sletěl blesk

A z nejvyššího stromu v smrčí jen černý pahýl k nebi trčí.

Strom

Z černé země ven
roste rovný kmen,
roste rovný kmen,
roste z hlíny k nebi vzhůru,
má krabatou, drsnou kůru,
košatí se do azuru,
plody obalen.

Z černé země ven
roste rovný kmen,
roste rovný kmen,
když je vítr, tak se třese,
když je ticho, nepohne se
modrou klenbu nebe nese,

LES

Buky, smrky, buky, smrky,
kousek vedle čtyři jedle,
jehličí a spadlé šišky,
všude kolem žluté lišky,
břízy, lístky, černý bez,
dohromady les.

(www.predskolaci.cz)

LES

Smrček, dub a borovice
roste nás však mnohem více.
Lístek, šiška, jehličí,
ne, ve mně se nekřičí.
Hříbek, houba, kapradí,
kdo to neví, nevadí.

Básničky motivované štikou

Hádanka

Je zcela němá,
jazyk nemá,
nevýská si ejchuchu,
je mokrá, kluzká,
v síti se mrská,
není ráda na suchu.
(**ryba**) (Fischer, 2006)

Ryby

Když se vlnka,
která žbluňká,
větrem rozkolíbá,
bez kouzlení
hned se změní.
stane se z ní ryba.

Štika, štika, rybáři,
máma mi ji uvaří,
štika, štika divoká
z řeky, a ne z potoka.

Když se vlnka,
která žbluňká,
s druhou vlnkou potká,
než uskočí,
dej jim oči
a máš rybu od „Ká“.

Kapra, kapra, rybáři
máma mi ho usmaží,
kapra, kapra z rybníka,

4. Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Zuzana Kusová, chtěla bych Vás tímto požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je praktickou částí mé bakalářské práce na téma Přírodniny, jejich znalosti a využití v přírodovědné výchově v mateřské škole. Chtěla bych zjistit míru používání přírodnin na MŠ v závislosti na jejich velikosti a velikosti místa, ve kterém sídlí.

Děkuji mnohokrát za čas věnovaný tomuto dotazníku.

Otázky o zařízení:

Jak velké je místo, ve které se nachází Vaše MŠ?

Jaký je počet dětí v MŠ?

Popište rozdělení dětí do tříd ve vaší MŠ?

Otázky o metodách předávání vědomostí:

Označte jaké metody poznávání přírodnin používáte:

Procházkou a povídáním si o přírodninách, prezentací přírodnin v přirozeném prostředí.

ČASTO OBČAS NĚKDY NIKDY

Prezentací obrázků a knih s čtením o přírodninách

ČASTO OBČAS NĚKDY NIKDY

Pouštěním videa a dokumentů o přírodninách.

ČASTO OBČAS NĚKDY NIKDY

Prezentací umělých přírodnin (vycpaná zvířata, modely apod.)

ČASTO OBČAS NĚKDY NIKDY

Při jakých činnostech přírodniny využíváte:

Výtvarná výchova

ČASTO OBČAS NĚKDY NIKDY

Hudební výchova

ČASTO OBČAS NĚKDY NIKDY

Hry s dětmi

ČASTO OBČAS NĚKDY NIKDY

Vycházky do přírody

ČASTO OBČAS NĚKDY NIKDY

Otázky o přírodninách:

Seznamujete děti s těmito přírodninami?

Houby

ANO SPÍŠE ANO ZMIŇUJI SE SPÍŠE NE NE

Lesní stromy

ANO SPÍŠE ANO ZMIŇUJI SE SPÍŠE NE NE

Lesní zvěř

ANO SPÍŠE ANO ZMIŇUJI SE SPÍŠE NE NE

Luční a lesní rostliny

ANO SPÍŠE ANO ZMIŇUJI SE SPÍŠE NE NE

Ryby

ANO SPÍŠE ANO ZMIŇUJI SE SPÍŠE NE NE

Stromy zahrad

ANO SPÍŠE ANO ZMIŇUJI SE SPÍŠE NE NE

Domácí zvířata

ANO SPÍŠE ANO ZMIŇUJI SE SPÍŠE NE NE

Ovoce a zelenina

ANO SPÍŠE ANO ZMIŇUJI SE SPÍŠE NE NE

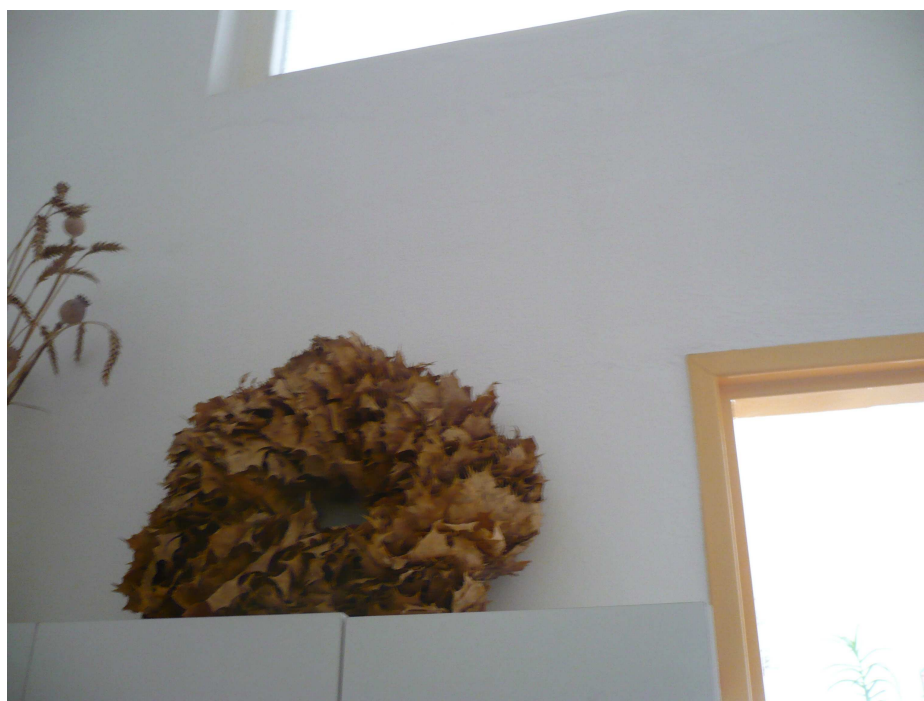
Zahradní rostliny

ANO SPÍŠE ANO ZMIŇUJI SE SPÍŠE NE NE

5. Fotogalerie

Obrázek č.1 Výrobek – ptáci ve větvích

Obrázek č. 2 Výrobek – věnec z listí

Obrázek č. 3 Výrobek – podzimní výzdoba

Obrázek č. 4 Výrobek – náhrdelníky z přírodnin

Obrázek č. 5 Výrobek – sněženky

Obrázek č. 6 Výrobek – Ptáček

Obrázek č. 7 – klíčení rostlin v umělých podmínkách

Obrázek č. 8 Výrobek – les v zimě

Obrázek č. 9 Výrobek - zajíček

Obrázek č. 10 Výrobek – muchomůrky v lese

Obrázek č. 11 Výrobek – zvířecí stopy ve sněhu

Obrázek č. 12 Děti si prohlíží obrázky k řízenému rozhovoru

Obrázek č. 13 Sběr hub v lese

Obrázek č. 14 Děti ukazují obrázky které správně pojmenovaly